

RESTITUTIO. ADUCEREA ÎN ȚARĂ A COPIEI COLUMNEI LUI TRAIAN.
UN INTERVIU CU CORNEL BURTICĂ, FOST AMBASADOR AL ROMÂNIEI LA ROMA

MARIANA CONOVICI, GEORGE TROHANI

RESTITUTIO. L'ARRIVÉE EN ROUMANIE DE LA COPIE DE LA COLONNE DE TRAJAN.
UNE INTERVIEW AVEC CORNEL BURTICĂ, ANCIEN AMBASSADEUR DE ROUMANIE À ROME

Il s'agit d'une interview avec l'ancien ambassadeur de Roumanie à Rome, pendant les années 1966–1969, concernant histoire de la récupération du moulage de la Colonne de Trajan et de l'Accademia di Romania de Rome par le gouvernement roumain avec l'aide du Vatican. L'interview date du 15 juin 2006.

MOTS CLEFS : Colonne de Trajan, Accademia di Romania, Vatican
CUVINTE CHEIE: Columna lui Traian, Accademia di Romania, Vatican

Columna lui Traian a fost mereu în atenția istoricilor de pretutindeni, iar efectuarea de copii ale sale ce pot fi studiate, mai de aproape, de cei interesați, a constituit de-a lungul vremurilor o preocupare în special a șefilor de stat deoarece costurile nu erau mici. Și, cum la Muzeul Național de Istorie a României din București se află cea mai fidelă copie, executată în anii 1939–1943, la Roma, subiectul a fost tratat de multe ori. Mai puțin cunoscute sunt însă culisele aducerii acestei copii în țară, în anul 1967. De aceea, în anul 2006, în ziua de 15 iunie, autorii au realizat un interviu cu Cornel Burtică¹, fost ambasador al României la Roma în perioada 1966–1969, direct implicat în demersul aducerii copiei Columnei lui Traian la București.

Acest interviu a fost publicat în revista *Universul Radio*, nr. 89, din 27 iulie 2006, care are însă un circuit de difuzare redus. De aceea considerăm utilă republicarea sa, spre folosul celor interesați, în prezentul periodic. Dorim să facem mențiunea că în Arhiva Radioului caseta cu înregistrarea are nr. C/CD 1750, respectiv numărul de inventar 3427. Transcrierea dactilografiată i se datorează Marianei Conovici.

De asemenea, dorim să menționăm faptul că punctele de suspensie (...), din cuprinsul dactilografiat al interviului, reprezintă, în majoritatea cazurilor, pauze mai lungi de respirație și gândire în vorbirea celui interviuat.

Prin urmare, iată desfășurarea interviului:

Mariana Conovici: *O temă foarte interesantă, și anume aducerea copiei Columnei lui Traian. L-aș ruga pe colegul nostru George Trohani să facă un scurt istoric al copiilor care s-au mai făcut de-a lungul anilor după Columnă.*

George Trohani: *Cum se știe, Columna a fost inaugurată în Forul lui Traian la Roma pe 12 mai 113. Ea glorifică războaiele dintre romani și daci. În decursul vremii s-au făcut mai multe copii după Columnă. Mai întâi François I de Valois, regele Franței, în 1541, apoi Ludovic al XIV-lea, pe la 1700, Napoleon al III-lea, în 1861, au comandat și s-au executat copii, ultima fiind din aramă galvano-plastică. Apoi regina Victoria a Marii Britanii (a comandat) o copie care și astăzi se păstrează la Londra. Și, normal, Vaticanul a avut și el o copie care se păstra la Muzeul San Giovanni din Laterano.*

În 1934 Papa Pius al XI-lea comandă Direcției Generale a Muzeelor Vaticanului o nouă copie din beton armat. Acum intervenim și noi prin Emil Panaitescu², care era directorul Școlii

¹ **Cornel Burtică** (3 septembrie 1931, județul interbelic Mehedinți – 11 iunie 2013) – om politic român, membru al Consiliului Politic Executiv al PCR, ambasador al Republicii Socialiste România în Italia, Maroc și Malta până în anul 1969, când a fost numit Ministru al Comerțului Exterior.

² **Emil Panaitescu** (11 februarie 1885, Cudalbi, județul Covurlui, astăzi județul Galați – 20 februarie 1958, Roma) – istoric, profesor de istorie antică la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, director al Institutului de Studii Clasice și al Muzeului de Arheologie din Cluj, fost elev al Școlii Române din Roma și director al acesteia între anii 1929–1940. A se vedea și I. Oprea, *Istoricul Emil Panaitescu și Școala Română de la Roma*, București, 2014.

Române din Roma. El obține, în decursul mai multor ani, din 1934 până în 1939, aprobarea forurilor competente de la noi din țară pentru realizarea unei astfel de copii, idee care la noi exista încă din secolul al XIX-lea.

MC: Domnule (Cornel) Burtică, în 1966 erați ambasador al României la Roma. Cât știați, ce știați despre această copie a Columnei?

Cornel Burtică: Înainte de a pleca la Roma ca ambasador am fost, cum era obiceiul și probabil că este și astăzi, primit de șeful statului. În afară de idei generale privind activitatea mea, Nicolae Ceaușescu mi-a dat două însărcinări punctuale: una, să obțin retrocedarea copiei Columnei lui Traian care se găsea în depozitele Vaticanului și, al doilea subiect, era retrocedarea sau recuperarea, mai bine zis, a Accademiei di Romania³, care se găsea în custodia statului italian.

În legătură cu Columna ... Această copie a Columnei avea ca scop studiul de către studenți și specialiști în domeniul istoriei și arheologiei. De aceea era făcută ca o copie desfășurată pe orizontală și nu pe verticală. A fost plătită de Statul Român. Al Doilea Război Mondial a făcut ca ea să nu poată fi transportată în țară în vremea respectivă, iar în 1950, din păcate, s-au întrerupt relațiile dintre România și Vatican. Vaticanul a depozitat copia la Museo Laterano și Palazzo delle Mostre. Trebuie să vă spun că această copie a fost făcută din fragmente, desfășurată pe orizontală cum spuneam, dar din fragmente ... o mulțime, pentru că atunci când le-am trimis eu în țară, îmi amintesc, am ambalat-o și am transportat-o cu 18 vagoane de marfă. Documentele care atestau comanda și plățile se găseau la secretarul Accademiei di Romania, Emil Panaitescu care între timp decedase, iar soția sa⁴ nu a vrut sub nici o formă să ne dea documentele. Ei ceruseră azil în Italia și aveau relații foarte proaste cu statul român.

MC: Să înțeleg că dumneavoastră, din țară, nu ați primit niciun dosar cu documente, absolut nimic ?

CB: Nimic! Nimic absolut!

MC: Doar povestea ...

CB: Am început tratativele fără să am nici cel mai mic document, nici din trecut, nici din prezent, doar dorința de a obține copia Columnei lui Traian. Și în 1966, în iulie, am început tratativele cu Vaticanul prin nunțiul apostolic Carlo Grano⁵. Tratativele propriu-zise le-am purtat cu monseniorul Agostino Casaroli⁶, cardinal care îndeplinea funcția echivalentă cu ministru de externe și prim-ministru. Era „mâna dreaptă” în relațiile Vaticanului cu alte state.

MC: Cum ați ajuns să-l contactați pe nunțiul papal Carlo Grano? Înțeleg că Domnia Sa v-a înlesnit apoi contactele cu cardinalul Casaroli.

CB: Am numit în cadrul ambasadei un diplomat pentru legăturile cu Vaticanul și l-am trimis pur și simplu la Nunțiatura Apostolică cu mesaj din partea mea către nunțiul apostolic că doresc o întâlnire cu Domnia Sa. S-a fixat întâlnirea. I-am expus scopul întâlnirii, respectiv copia Columnei lui Traian, a notat ceva, nu a făcut nicio declarație, pentru că, sigur, avea nevoie de instrucțiuni.

MC: Așa cum spuneți dumneavoastră pare foarte simplu; eu v-am întrebat pentru că relațiile României atunci cu Papalitatea nu erau tocmai cordiale ...

CB: Nu! Dar eu, ca ambasador, să vă spun cinstit, nu vreau să mă laud, dar eram în relații foarte bune cu toți. Nu țineam seama că statul român nu are relații cu nu știu ce stat, nu țineam seama că noi eram reprezentanți oficiali din partea unui stat comunist și discutam cu democrat-creștinii italieni, adică, eu, ca ambasador, eram egal cu toată lumea. Îl cunoscusem pe nunțiul

³ Accademia di Romania a Roma (Școala Română din Roma) – instituție științifică și culturală înființată la propunerea lui Nicolae Iorga și Vasile Pârvan destinată perfecționării tinerilor licențiați români în domeniile științelor umaniste, al artelor plastice și arhitecturii.

⁴ Maria Sofia Panaitescu, n. Lahovary (d. în 1997 în SUA, la Calaveras, California)

⁵ Carlo Grano (14 octombrie 1887, Roma – 2 aprilie 1976, Roma) – din 13 decembrie 1958 nunțiu apostolic în Italia și arhiepiscop titular de Salonic. Numit cardinal în ziua de 26 iunie 1967.

⁶ Agostino Casaroli (24 noiembrie 1914 – 9 iunie 1998) – în 1961 intră în Secretariatul de Stat al Vaticanului. Diplomat, este cel ce tratează cu regimurile ostile Bisericii Catolice, încheind acorduri cu Ungaria, în anul 1964, și Iugoslavia, în anul 1966. Arhiepiscop de Cartagina din data de 16 iulie 1967. Între 29 aprilie 1979–1990 a îndeplinit funcția de secretar de stat (prim ministru) al Sfântului Scaun. El este cel ce a prezidat Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa de la Helsinki, în 1975.

apostolic la niște manifestări diplomatice, dădusem mâna, ne recomandasem, între noi existau niște relații normale, care ulterior s-au transformat în relații de prietenie. Nunțiul papal a venit și cu un diplomat al lor, actualul cardinal Luigi Poggi⁷, care la vremea respectivă era un simplu atașat.

GT: Sunt 40 de ani de atunci ...

CB: Acum m-am bucurat mult când am auzit că a fost numit deja cardinal ... La următoarea întâlnire am avut plăcerea să mă văd cu cardinalul Casaroli la Grottaferrata, așa mi-a propus. Ne-am văzut acolo într-o ambianță foarte plăcută. Era un restaurant, așa, mai select, pentru astfel de discuții discrete. La prima întâlnire, Casaroli mi-a propus să purtăm discuții pe toate problemele existente la vremea respectivă între Vatican și România, inclusiv diocesele greco-catolice, situația unor clerici – unii dintre clerici aveau domiciliu obligatoriu – în fine, erau multe încurcături cu biserica care depindea de Vatican. Eu am spus că nu am mandat din partea României pentru astfel de discuții. Deocamdată, am mandat pentru acest subiect concret, care era copia Columnei lui Traian. I-am prezentat istoricul copiei Columnei lui Traian și am stabilit că problemele „încurcate” dintre noi să le lăsăm pentru mai târziu, să lăsăm lucrurile să decurgă normal, fără să le forțăm. Cunoșteam care era poziția alor noștri din conducere la vremea respectivă; mai ales (Emil) Bodnăraș⁸ se împotriva categoric unor normalizări ale relațiilor cu Vaticanul. Am început tratativele în iulie. Pe urmă în luna august, când la dâșii e o lună a concediilor, am mai schimbat diverse argumente, au mai venit cereri concrete din partea lor, eu le-am dat răspunsul ...

MC: Ca de exemplu, ce înseamnă cereri concrete?

CB: De exemplu, era un Monsenior, nu îmi mai aduc aminte, șeful Bisericii greco-catolice la vremea respectivă ...

MC: Iuliu Hossu⁹, la Căldărușani ...

CB: Exact! Avea domiciliu forțat și el nu primise aprobare să meargă în Italia să fie uns cardinal ... Unele le-am mai rezolvat, altele au rămas „agățate”. În orice caz, eu am insistat tot timpul pe faptul că „haideți să facem un prim gest cu copia Columnei lui Traian și apoi vom merge punctual, problemă cu problemă, până la o normalizare a acestor relații”. Vreau să spun că în aceste tratative am avut un sprijin extraordinar din partea Papei Paul al VI-lea, care și-a amintit că era subsecretar de stat în perioada când a fost comandată și executată copia Columnei lui Traian și a spus: „Da, într-adevăr, îmi amintesc, a fost plătită!” Asta mi-a dat mie curaj și mai mare, pentru că tot timpul mi-a fost teamă că voi fi întrebat care sunt documentele pe baza cărora facem această cerere.

MC: Într-un fel vă legitima cererea!

CB: Vă spun, nu aveam nici un fel de document, nimic, nimic absolut! Nici din țară nu mi-a dat cineva vreun document, nici acolo nu am găsit. În noiembrie 1966, Papa mi-a dat, cum se spune binecuvântarea, și a spus: „Să fie retrocedată guvernului român!” E adevărat că noi am făcut un gest în octombrie 1966, și anume am oficializat discuțiile dintre ambasadorul României și reprezentanții Vaticanului, adică am trimis o notă verbală Nunțiatului Apostolic în care am declarat că aceste convorbiri sunt convorbiri oficiale. Până atunci noi declarasem că aceste convorbiri sunt din partea Academiei Române de la București și Vatican.

MC: În plan politic, mai precis, ce înseamnă această oficializare?

CB: În plan politic înseamnă că de fapt recunoaștem autoritatea și statalitatea Vaticanului. Sigur că reprezentanții Vaticanului și Papa, ca niște foarte fini observatori și cunoscători ai subtilităților diplomatice, au apreciat foarte mult. Ei au spus: este un gest din

⁷ **Luigi Poggi** (25 noiembrie 1917 – 4 mai 2010) – numit delegat apostolic în Africa Centrală pe 3 aprilie 1965, iar pe 9 mai devine episcop. Pe 21 mai 1969 este numit nunțiu apostolic în Peru, iar în august 1973 efectuează o misiune specială pe lângă bisericile din țările comuniste, inclusiv România. În anul 1975 era delegat apostolic în Polonia, iar în anul 1986 nunțiu apostolic în Italia. Pe 26 noiembrie 1994 a fost numit cardinal.

⁸ **Emil Bodnăraș** (10 februarie 1904, Iaslovăț – 24 ianuarie 1976, București) – a fost un lider comunist român, general al Armatei Române și spion sovietic.

⁹ **Iuliu Hossu** (30 ianuarie 1885, Mîlaș – 28 mai 1970, București) – a fost episcop al Episcopiei greco-catolice de Cluj-Gherla, deținut politic, cardinal, membru de onoare (din anul 1945) al Academiei Române. La 28 aprilie 1969, a fost numit cardinal *in pectore* de către Papa Paul al VI-lea.

partea unei țări comuniste ortodoxe de foarte mare importanță. Și atunci Papa, după nota noastră verbală, în noiembrie 1966, a dat verdictul – „Da! Să se dea copia Columnei!” Și sigur, pe urmă, au început operațiunile de aducere ... Acum, aş putea spune că este cu suișuri și coborâșuri.

GT: Erau ținute în condiții bune aceste copii ale Columnei?

CB: Sigur că da, excepționale! De fapt, erau ca un fel de mostre în cadrul depozitului ... nu e vorba de depozite cum le știm noi, cu tot felul de materiale. În depozitele acestea erau bunuri culturale, toate păstrate ca și cum ar fi fost într-o expoziție permanentă. Așa erau și copiile!

GT: Puteau fi vizitate?

CB: Cine dorea putea să le viziteze, sigur că da ... Nu aveau programul unui muzeu obișnuit, erau vizitate în special de către cei care erau interesați. Au început discuțiile cu ai noștri pentru că eu am dat sfoară în țară și am anunțat să se facă o comisie a Academiei cu specialiști în istorie și cultură să vină să o ia, să o și recunoască, pentru că, sigur, eu văzusem acolo niște exponate, dar nu sunt istoric ca să pot să îmi dau seama, dacă sunt toate sau nu, succesiunea scenelor ... și așa mai departe. Dar, cum stau lucrurile la români, începuseră să se certe între dâșii.

GT: Muzeul Național nu exista încă ...

CB: Nu era! Au început să se certe, „să vină Vătășanu¹⁰, să vină Daicoviciu¹¹!” Au durat discuțiile acestea aproape toată luna noiembrie și jumătate din decembrie. Cea mai mare discuție cu ai noștri a fost în legătură cu transportul copiei la București. Ai noștri au venit cu ideea să trimită ei niște tâmplari, cu cuie, cu scânduri, cu tot ce vrei. Eu le-am spus: „Domnule, nu se poate, e vorba de vize, de cazare. Plus că este o adevărată artă să ambalezi asemenea valori”. Vaticanul avea o firmă care se ocupa cu așa ceva. Am făcut o socoteală inginereste – eu fiind inginer – și am zis: cât mă costă dacă vin ai noștri? Erau sume mari. Cât mă costă dacă angajez firma asta? Obțineam o sumă mult mai mică. Atunci am propus să se angajeze o firmă locală pentru ambalare, pentru transport. Nu m-am putut înțelege cu ai noștri. Atunci m-am urcat în avion și am venit la București și am „aterizat” la președintele Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer¹², căruia i-am explicat cum stă problema. Maurer a fost de acord cu mine și a zis: „Trebuie să vorbesc și eu cu Ceaușescu”. Ceaușescu era la Brașov. M-am dus la Brașov. Maurer era la telefon și a spus: „Eu sunt de părerea lui, așa că te rog aprobă treaba asta”. I-am spus lui Ceaușescu, am făcut și calcule. A zis: „De acord cu propunerea ta” ... și așa s-a făcut contractul cu firma italiană. Copia Columnei a plecat în ianuarie 1967 cu un tren cu 18 vagoane și eu, ca să fiu sigur că ajunge în țară, am suit consulul pe locomotivă să însoțească transportul până în țară ... A venit până la Timișoara.

MC: Au fost vagoane românești?

CB: Nu, italienești ... pe căile ferate din toată lumea sunt anumite înțelegeri în legătură cu transportul de vagoane. Numai că la București, altă bucurie! Au stat până în toamna lui '67 în triaj! Ministerul Culturii le-a uitat pur și simplu ... Am venit în concediu în 1967 și, bineînțeles, primul lucru a fost să mă interesez ce-i cu copia ... Nu știa nimeni și cei de la Calea Ferată mi-au spus că este un tren acolo, venit de nu știu câtă vreme ... Atunci i-am spus lui Nicolae Ceaușescu care este situația ... A fost „furtună”! ... Nu găseau loc să o depoziteze ...

GT: A fost în custodia Muzeului Satului și apoi în custodia Muzeului Partidului. Cum a ajuns acolo?

CB: Au fost duse acolo pentru că nu aveau unde să le monteze, să le instaleze și s-a stabilit că până se amenajează Muzeul de Istorie Națională, să fie pur și simplu depozitate acolo. Ce se întâmplă? Întâi au fost date spre păstrare Ministerului Culturii, s-a văzut că Ministerul Culturii nu

¹⁰ **Virgil Vătășianu** (21 martie 1902, Sibiu – 15 noiembrie 1993, Cluj) – istoric de artă, medievist. Între anii 1930–1931, 1934–1936 și 1938–1940 a fost secretarul Școlii Române de la Roma. Revenit în țară, devine titularul catedrei de Istoria Artei la Universitatea din Cluj.

¹¹ **Constantin Daicoviciu** (1 martie 1898, Căvâran – 27 mai 1973, Cluj) – profesor la Universitatea din Cluj între anii 1923–1968, iar între 1957–1968 și rector. Din anul 1945 până în 1973 director al Muzeului de Istorie al Transilvaniei. Membru al Academiei Române, din anul 1955. Din anul 1961 membru al Consiliului de Stat. În perioada 1925–1927 a fost bursier al Școlii Române de la Roma.

¹² **Ion Gheorghe Maurer** (23 septembrie 1902, București – 8 februarie 2000, București) – prim ministru în perioada 1961–1974.

prea avea treabă cu asta și atunci s-a luat hotărârea să fie dată la Muzeul de Istorie Națională și expuse nu numai pentru studiu, dar și pentru vizitare.

Acum vreau să vă spun că noi nu am fost prea corecți cu Vaticanul, pentru că Papa ne-a dat copia Columnei, dar ne-a rugat un singur lucru.

MC: *Chiar vroiam să vă întreb.*

CB: *A renunțat la toate pretențiile cu care venise și a zis doar atâta: „Vă rog ca atunci când se va inaugura copia Columnei la Muzeul de Istorie Națională, în cuvântul celui ce va rosti discursul să se spună o frază, că această copie a fost găzduită timp de 30 de ani de către Vatican”. Nici măcar treaba asta nu s-a făcut ...*

MC: *De ce credeți că nu s-a făcut? Neglijență pur și simplu sau deranja pe cineva ...*

CB: *Părerea mea este că la conducătorii noștri de atunci nu prea exista simțul onoarei. Să știți că e un lucru mare să fii om de onoare! Ai promis ceva și eu am promis. Dar nu s-a respectat ...*

MC: *Deci Vaticanul a renunțat la absolut tot!*

CB: *Absolut tot.*

MC: *De ce credeți că a renunțat?*

CB: *Vaticanul a dus totdeauna o politică de lungă perspectivă ... Aș putea spune că Vaticanul are filosofia chinezilor, adică nu contează un an, doi, trei, cinci ... judecă cu bătaie lungă. Și așa a judecat și cu noi! Sigur să eu i-am alimentat puțin pentru că am spus: „Domnule, de ce nu vreți să lăsați puțin să se sedimenteze aceste fapte pozitive și ca un bulgăre de zăpadă, încet, încet să se rezolve și altele, în timp ...” De altfel, vreau să spun că Vaticanul a venit, prin instituțiile sale financiare, cu o propunere extraordinară, și anume, ne-a propus un credit de 500 milioane de dolari pentru construcția unei autostrăzi de la intrarea în țară, la Timișoara, până la Constanța, cu sisteme de servicii cum sunt în Italia, cu stații de benzină Agip de o parte și de alta. Era un lucru extraordinar! Noi trebuia să plătim din veniturile pe care le va aduce acea autostradă. Propunerea a fost făcută prin directorul unei bănci controlate de Vatican. Ceaușescu a fost de acord, dar s-au pus alții, tot din conducere, că ne îndatorăm la Vatican, că Vaticanul e așa și așa ...*

MC: *În ce an a fost făcută propunerea?*

CB: *Propunerea a fost făcută în '67.*

MC: *Deci în perioada în care Ceaușescu nu-și consolidase încă puterea, depindea și de ceilalți ...*

CB: *... Și așa s-a ajuns până la urmă cu copia Columnei lui Traian unde trebuie. Acum să vă spun drept, pe mine m-a deranjat o afirmație a unui fost ministru de externe, Mănescu¹³, care, într-o discuție cu (Lavinia) Betea, afirmă că vezi Doamne, el ar fi purtat discuțiile cu Papa și că în '67 ... și în '68 a fost definitivat acordul când a fost Maurer în Italia. A fost în vizită oficială ... ori Columna era deja de un an de zile aici. Dar astea sunt exagerări ...*

GT: *Și transportul cine l-a plătit?*

CB: *Statul român, noi am plătit tot. Ba, mai spune Mănescu că Ceaușescu s-ar fi opus aducerii copiei Columnei lui Traian ... ori nu este adevărat.*

GT: *Deci, el v-a dat ordin să faceți asta ...*

CB: *Cine ? Ceaușescu, da ... Deci înainte de a pleca, Ceaușescu m-a chemat la Snagov, acolo și mi-a pus probleme economice, probleme politice. Și mi-a dat aceste două lucruri: Columna lui Traian și Accademia di Romania.*

GT: *De unde a avut el informații despre ele sau ideea, nu știți ... cine i-a pus-o lui?*

CB: *Eu cred că i-a pus pe cei de la Institutul de Istorie al Partidului ... pentru că să știți, era impropriu spus Institutul de Istorie al Partidului. Ăla era de fapt institutul de cercetare istorică al lui Ceaușescu, pur și simplu! Ăștia erau cei care căutau în arhive ... așa bănuiesc eu, că eu nu am întrebat atunci și nici mai târziu n-am întrebat. Bănuiesc a fost semnalat de aceștia. Îi făceau tot felul de sinteze. Era generalul (Gheorghe) Zaharia; el îi scosese pe toți cei dinainte care erau cu partidul, cu ilegalitatea și băgase dinăștia care se țineau de istoria națională.*

¹³ **Corneliu Mănescu** (6 februarie 1916, Ploiești – 26 iunie 2000, București) – Ministru de Externe între 21 martie 1961 – 23 octombrie 1972.

GT: *Dar la muzeu era (Ion) Ardeleanu, nu?*

CB: *Nu, era (Florian) Georgescu... La Muzeul Partidului era Ion Ardeleanu¹⁴, era Coroiu.*

GT: *Florian Georgescu¹⁵ a fost după aceea la Muzeul Național de Istorie ... Și după asta*

...

CB: *Am fost Ambasador între anii '66–69, trei ani și după aia am fost numit ministru al Comerțului Exterior.*

MC: *Domnule Burtică ați spus că ați avut două probleme: copia Columnei și Accademia di Romania. Ați precizat retrocedarea, și apoi v-ați corectat singur, recuperarea Accademiei di Romania. Cele două cuvinte, cele două noțiuni, spun ceva despre statutul Accademiei din Romania din acel moment.*

CB: *Să vă spun cum e cu Accademia di Romania ... Statul italian, de fapt primăria Romei a oferit tuturor statelor care au dorit să-și facă lăcașe de cultură pe care le numesc Accademia, teren ca să-și construiască cu mijloace proprii. Accademia di Romania, Accademia Egiptului, Accademia nu știu cărui stat ... Statul român a construit aceasta prin 1923–1924¹⁶.*

GT: *Cu Iorga ...*

CB: *Iorga, Pârvan ... era pe vremea fascismului, dar era un fascism mai socialist. În statutul acesteia era obligația ca întreținerea să o plătească statul român, iar a doua obligație era că nu se admitea schimbarea obiectului de activitate, adică era numai de activități culturale și de învățământ. Erau spații de cazare pentru bursieri, bursieri de învățământ, bursieri de pictură, sculptură, ș.a.m.d. Și, de asemenea, nu era admis să nu aibă activitate, adică să fie pasiv. Totul a mers destul de bine până după al Doilea Război când autoritățile de atunci au spus: „Ce lege internațională, ce înțelegere cu italienii ... e a noastră, mutăm în ea Ambasada și Agenția Română”. I-au schimbat obiectul de activitate! Statul italian, mai ales că erau și relațiile încordate în Războiul Rece, a pus poliția pe noi și ne-au evacuat din clădire. Au închis clădirea, au pus scânduri la ferestre și la uși și ne-au obligat să punem un paznic. Și toată treaba asta a durat până în 1966. În baza sarcinii date de șeful statului, mi-am permis să o vizitez. Am cerut permisiunea Statului Italian să o vizitez. Ei, vă dați seama, era într-o stare jalnică, era praful de 30 cm, mergeai cu picioarele prin praf, parcă erai în Sahara. Am început convorbirile cu Ministerul de Externe italian și anume cu directorul general Gaia. Acest director general la ei este mai important decât un ministru adjunct la noi, e aproape ca și ministrul. El deține în mână toate relațiile publice cu statele lumii. Discuțiile au fost destul de grele la început pentru că, deși în statutul Accademiei nu se prevede că îi dai altceva în schimb italianului ca să-ți dea Accademia, italienii totuși, prevalându-se de faptul că statul român naționalizase o seamă de clădiri culturale ale italienilor de la Constanța și București, au spus: „Domnule, vă cedăm doar dacă ne dați și nouă altceva în loc”. Bineînțeles că Accademia noastră este foarte frumoasă, e mare, spațioasă. Vă închipuiți ce ar fi însemnat să dăm ceva în loc! Convorbirile cu italienii au durat câteva luni de zile până am ajuns la o înțelegere și anume, să le dăm măcar un club, un club cultural. Am venit în București să căutăm un club. Am dat de un club al sindicatelor sanitare, pe strada Nuferilor, cum îi spunea pe vremuri¹⁷ ... Și am găsit acolo un spațiu cu vreo cinci camere. Destul de frumos, arătos ...*

¹⁴ **Ion Ardeleanu** a fost director adjunct al Muzeului Partidului din 1965 până în 1989. În perioada 1968–1971 a răspuns de organizarea Muzeului de Istorie al României.

¹⁵ **Florian Georgescu** (19 noiembrie 1924 – 15 mai 1997) – a fost director al Muzeului de Istorie al României în perioada 1971–1984.

¹⁶ Înainte de Primul Război Mondial, prin 1914, Vasile Pârvan și Duiliu Zamfirescu lansau ideea înființării unei „Școli românești la Roma”. Abia după război, în 1920, Nicolae Iorga cu mai mulți parlamentari, reiau ideea prin înființarea a două școli românești – la Paris și Roma. În anul 1921 Consiliul de Miniștri aprobă Regulamentul de funcționare, iar pe 1 noiembrie 1922, sub conducerea lui Vasile Pârvan, Școala Română din Roma își începe oficial activitatea, într-un local închiriat. În urma concesiunii unei suprafețe de 50.000 m.p. în parcul Valle Giulia, Villa Borghese, cu sprijinul financiar al Băncii Naționale a României, se ridică impunătoarea clădire a *Accademiei di Romania*. Planurile i se datorează arhitectului Petre Antonescu. La 27 ianuarie 1928, în prezența lui Nicolae Titulescu, se pune piatra de fundație, iar inaugurarea are loc în ziua de 10 ianuarie 1933. În timpul celui de al Doilea Război Mondial funcționează cu un personal foarte redus, iar în anul 1947 este închisă. Din anul 1948 până în 1969 este practic abandonată. Revine statului român în 1969, dar funcționează ca centru cultural abia din 1990.

¹⁷ Fosta și actuala stradă general Henri Mathias Berthelot (n. 7 decembrie 1861 la Feurs, Franța – d. 28 ianuarie 1931) general al armatei franceze, participant la Primul Război Mondial pe frontul din România ca șef al Misiunii Militare Franceze.

MC: *Pe colț cu strada Spiru Haret.*

GT: *Da, care era Casa Teatrelor Naționale și Operelor Naționale ...*

CB: *Nu mai știu ... I-am întrebat pe italieni, iar ei au fost de acord cu acest spațiu. Și ne-am înțeles să închidem acest litigiu printr-un schimb de scrisori între miniștrii de externe. Am acționat și la Externe și la conducerea deasupra Externelor ca să obținem banii să reparăm toată clădirea asta de la Roma.*

MC: *Cum ați făcut reparația, cu meșteri din țară sau cu meșteri italieni?*

CB: *Nu, am adus din țară și să vă spun de ce ... Noi am și schimbat puțin construcția pentru că făcuseră sala de festivități sau mă rog sala de conferințe, fără intrare din interior și trebuia să ieși afară ca să intri în sala de conferințe. Atunci am chemat oamenii noștri, am făcut spărturi ca să facem legătura dintre spațiile interioare și ... că asta era și sală de expoziție, sală de conferințe, sală de diverse activități, și am făcut-o funcțională pe de o parte ... Pe urmă le-am reparat italienilor aici, ca să dăm totuși sala așa cum trebuie ... Am elaborat și scrisoarea. În 1967 a venit în vizită în România Amintore Fanfani¹⁸ – ministrul de externe – și atunci urma să facă schimb de scrisori cu Mănescu. Numai că în timpul convorbirilor cu Mănescu i s-a făcut rău, cu stomacul lui și deodată s-a enervat, așa din senin și mai, mai să se întrerupă relațiile, convorbirile dintre ei ... Eu, ca ambasador, făceam naveta între cei doi ca să-i împac. În sfârșit, i-am împăcat, s-au terminat bine convorbirile, dar au uitat să semneze scrisoarea. Fanfani plecase spre Bulgaria, și plecase cu mașinile către Ruse. Când am văzut că nu a semnat scrisoarea am pus poliția pe urmele lor și ne-am întors pe urmă la ambasada italiană, unde s-a semnat scrisoarea. Când am văzut că a semnat-o nu am mai dat-o la nimeni, am luat-o în mână și am dus-o la arhivă, la Ministerul de Externe, să nu o mai piardă cineva și să nu avem documente de retrocedare ... Așa s-a ajuns până la urmă să facem această Accademie care, sigur, în prima etapă cred că nu a fost ea așa prea bogată în activități, dar depinde foarte mult de directori, ăsta este adevărul.*

MC: *Întotdeauna omul contează.*

CB: *Sigur că da. De exemplu, știu că atunci când a fost doamna Zoe (Dumitrescu-)Bușulenga director, a fost o activitate și de conținut și de suprafață și relațiile cu oamenii de cultură au fost altele. Astea sunt cele două – să zic așa – obiective concrete.*

MC: *Pe care dumneavoastră a trebuit să le îndepliniți. Mai am o întrebare paranteză la ceea ce ați spus și pe urmă o întrebare, să spun așa, majoră ...*

CB: *Stați așa, nu am răspuns la întrebarea aceea cu retrocedarea sau cu recuperarea. Acum să vă spun de ce. Pentru că de fapt e și una și alta. Pentru că italienii au pus stăpânire pe ea, acesta e adevărul. Și cealaltă e că de fapt nu prea aveau ei dreptul chiar să ne-o confiște. Da', a fost așa, o treabă amestecată și a trebuit să o și retrocedeze, să o și „recuperăm”.*

GT: *Da, atunci știu că s-a reparat în București, s-a restaurat ... ei aveau un consulat pe (strada) Ion Mincu pe unde rămăsese emblema, stema Italiei cu vulturul fascist... Țin minte copil fiind, era Biserica Italiană, care a fost mult timp închisă și atunci s-a redeschis. Școala italiană era pe (strada Luigi) Cazzavillan (colț cu strada Transilvaniei) ...*

CB: *Eu am făcut un raport atunci și am vorbit cu Ceaușescu următorul lucru: dacă noi vrem în mod real să dezvoltăm relațiile cu Italia, noi trebuie totuși să reparăm o seamă de lucruri pe care noi le-am stricat în relațiile cu ei ...*

GT: *Era și Casa de la Veneția.*

CB: *Da, era... Să știți că autoritățile au fost de acord cu noi să o cedeze, dar aveam chiriași în ea; se mutaseră ilegal o seamă de cetățeni italieni care, pur și simplu, s-au instalat în casă ... casă părăsită de 10 ani. Ai noștri din țară nu au vrut să dea bani să facem reparațiile și să le găsim ăloră spații că și la ei era cam cum era la noi: ca să dai afară chiriașii trebuie să le găsești undeva unde să locuiască. Din cauza asta, era a doua etapă dacă mai rămâneam ca ambasador să o rezolv. După aia s-a rezolvat, pe urmă ...*

¹⁸ **Amintore Fanfani** (6 februarie 1908 – 20 noiembrie 1999) a fost un politician creștin-democrat italian. A fost Prim-Ministrul Italiei în perioadele 1954 (21 de zile), 1958–1959, 1960–1963, 1982–1983 și 1987. În mai multe rânduri ministru de Externe, de Interne, al Agriculturii etc.

MC: *Ați spus că în octombrie 1966 au fost oficializate discuțiile dintre Ambasada României și Vatican, lucru foarte important din punct de vedere politic. Știți cumva care era situația acestor relații dintre statele socialiste și Vatican la acel moment?*

CB: *Nu, nu existau deci. Iar eu am mai făcut următorul lucru ca ambasador: am aranjat în ianuarie 1968, când a făcut o vizită în Italia președintele Consiliului de Miniștri, Maurer, să fie primit de Papă.*

GT: *Maurer era catolic la origine!*

CB: *... A fost primul șef de guvern din România după al Doilea Război Mondial primit de Papă. L-am însoțit și eu și vreau să spun că discuția a fost deosebit de interesantă. Papa a ținut seama de tot ceea ce depănasem eu cu reprezentanții săi, să nu se bage brutal în problemele care ne despart. Și într-adevăr așa a făcut. Au discutat problema cu Vietnamul care era la ordinea zilei, și doar în treacăt... „vom găsi, sau vor veni timpuri când să rezolvăm toate problemele existente între noi” ... La plecare și Maurer a răspuns la fel de conciliant, în sensul că și noi vrem să mergem spre o asemenea normalizare.*

GT: *Da, că Maurer a fost la de Gaulle când a stat aproape o oră în discuții ...*

CB: *Da, tot eu am fost acolo ...*

MC: *Ați avut ca ambasador o mulțime de contacte cu oficialitățile italiene, cu oficialitățile Vaticanului, dar, printre sarcinile primite sau pe care vi le-ați asumat de unul singur, s-au numărat și relațiile cu ceea ce numim astăzi diaspora românească. Ați avut legături cu români în Italia?*

CB: *Sigur că da. Și am avut legături chiar foarte bune.*

MC: *O sarcină dată din țară?*

CB: *Nu, nu era, cum să vă spun eu dumneavoastră, o componentă a politicii externe românești.*

MC: *Cu instrucțiuni precise? Eu insist.*

CB: *Da, în sensul că la toate manifestările noastre eu invitam și reprezentanții diasporei românești. De exemplu, 23 august sau știu eu ce alte manifestări culturale pe care le organizam, veneau. Iar la 23 august vreau să vă spun că ai noștri știau mai bine decât noi că trebuie să dăm recepție.*

MC: *Ne puteți spune câteva nume de români cu care ați avut contact?*

CB: *Da sigur că da. Eu am avut cu Drăgan¹⁹.*

GT: *El, pe urmă (în 1976) la Congresul de Tracologie a venit aici.*

CB: *El era unul dintre reprezentanții de frunte, așa, ai românilor. Nu prea era el agreat de ceilalți români, nu știu, auzisem ceva cu legionarii sau mâncașe banii ... ceva în genul ăsta nu mai știu ...*

MC: *Mai trăiește încă și astăzi.*

CB: *Da, mi se pare că da. Dumnealui m-a rugat să îl introduc și la Vatican. Și i-am făcut cunoștință cu Casaroli și cu ăștia ...*

GT: *El a avut legături și cu Patriarhia din Constantinopol, era Mare Spătar.*

CB: *Ca să intru în detalii ... El de fapt avea afacerile lui cele mai profitabile în Grecia. Acolo avea el cu Butan Gazul. Și deși nu era ortodox, el era greco-catolic ... Acum să vă spun drept, nu prea îi mai țin eu minte ...*

GT: *Cu Adameșteanu?*

CB: *Da, cu Adameșteanu²⁰, cu Neguțescu care era un fel de poet, dar mai ales era ... un fel de pictor ...*

GT: *Drăguțescu!*

CB: *Drăguțescu²¹, da, era grafician, exact! Adameșteanu, la fel, era arheolog în Sicilia, știu că făcea săpături ... am și fost acolo când făcea el săpături.*

¹⁹ **Iosif Constantin Drăgan** (20 iunie 1917, Lugoj – 21 august 2008) – om de afaceri stabilit în Italia în 1940, în urma unei burse acordate de Institutul Italian de Cultură. Este atras de idealurile Gărzii de Fier, el având opinii corporatiste. În 1941 coordonează o companie ce exportă petrol românesc în Italia, iar în 1948 compania Butan Gas. După 1969, prin idei protoconiste și naționaliste, devine colaborator semioficial al regimului lui Ceaușescu.

²⁰ **Dinu Adameșteanu** (25 martie 1912, Toporu, Vlașca – 21 ianuarie 2004, Italia) – profesor la Universitatea din Lecce și director al Școlii de Specializare în Arheologie Clasică și Medievală.

²¹ **Eugen Drăguțescu** (19 mai 1914, Iași – 1993, Roma) – artist plastic român stabilit în Italia.

GT: *Din păcate a murit de curând.*

CB: *Da, de curând, am auzit și eu. Alții, mai de vârf, nu. În rest aveam scandaluri, să vă spun cinstit. Veneau italieni în România, găseau câte o fufă din asta pe aici și pe urmă ajungeau la scandal pentru că româncele când ajungeau în Italia se uitau și la alții ... Și veneau la ambasadă pe urmă să îmi spună mie să îi iau pașaportul româncei pentru că asta nu mai merită să stea în Italia ... Cum să i-l iau?*

MC: *Ar mai fi ceva de spus și nu v-am întrebat eu? Referitor la aceste teme că așa multe ar mai fi de spus ...*

GT: *Eu nu mai țin minte fiindcă în 1967, când a venit Columna, eu tocmai terminasem facultatea. Când s-a deschis la Muzeul Partidului, ea acolo a fost expusă, știu că s-a scris în ziare, s-a vorbit de deschidere, că e prezentată publicului, dar nu am fost. Doar mai târziu am văzut-o. După aceea s-a hotărât mutarea la noi, la muzeu unde a fost adusă cu camionul de la Șosea. Un camion, o metopă.*

CB: *Acum, să vă spun, ei au deschis-o acolo și de gura mea, pentru că eu l-am tocat la cap pe Ceaușescu. Ca ministru al Comerțului Exterior am avut prilejul să am legături mai dese cu Ceaușescu și de fiecare dată îi spuneam: „Domnule, chiar nu suntem capabili să facem un adăpost, ceva, să o punem undeva?” La un moment dat i-am spus facem o popicărie ...*

GT: *Clădirea nouă din spatele Muzeului (Partidului) nu era construită.*

CB: *Nu, nu era construită.*

GT: *Și acolo mult timp a fost Adamclisi. Tot monumentul de la Adamclisi a fost înainte de război dus acolo, îl țin minte, copil fiind.*

CB: *Da. Și atunci i-am spus: „Găsiți-mi un loc provizoriu, nu știu unde și hai să facem totuși Muzeul de Istorie Națională. Toată lumea știe, Vaticanul ne urmărește cu treaba asta”. Și Ceaușescu a dat dispoziție atunci și au dus-o acolo, dar repet încă o dată, ca o soluție provizorie, nu ca soluție definitivă.*

MC: *Pentru astăzi vă mulțumim, dar eu nu pot să închei fără a vă solicita și alte interviuri, pe alte teme.*

CB: *Da, sigur, eu sunt un tip vorbăreț.*